

Kadertekst Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling (NSDO)

Inhoud

1. Inleiding & context	2
Sustainable Development Goals.....	3
2. De gezamenlijke visie voor duurzame ontwikkeling	5
2.1. People – Armoede in al haar vormen uitroeien en sociale cohesie en menselijke ontwikkeling bevorderen	5
2.2. Planet – Het natuurlijk kapitaal beschermen, behouden en verbeteren.....	6
2.3. Prosperity – Een economie bevorderen die een hoog welzijnsniveau voor iedereen verzekert	7
2.4. Peace – Via een slagkrachtige overheid de kansen op een vreedevolle duurzame ontwikkeling bevorderen	8
2.5. Partnership – Engagement en responsabilisering van alle actoren	8
3. Van visie naar actie.....	9
3.1. Bewustmaking rond de SDG's	9
3.2. Voortgang, opvolging & evaluatie van de SDG's	10
3.3. Duurzame overheidsopdrachten.....	11
3.4. Duurzaam wonen en bouwen	11
3.5. Duurzaam voedingsbeleid	12
3.6. Financiële en niet-financiële instrumenten voor duurzame ontwikkeling	13

1. Inleiding & context

2015 was een cruciaal jaar voor duurzame ontwikkeling. Via drie nauw met elkaar samenhangende VN-conferenties (Financiering voor ontwikkeling/Addis Ababa; 2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling/New York; Klimaat/Parijs) onderkennen de Staatshoofden en Regeringsleiders de absolute noodzaak om tegen 2030 de transitie naar een duurzaam maatschappijmodel te realiseren.

Zo vormde 2015 het eindpunt van een lang uitgesponnen en bij uitstek participatief onderhandelingsproces dat ingezet werd ten tijde van de Rio+20 VN-Conferentie. Tegelijk was 2015 ook het beginpunt van een nieuw tijdperk waarin sociaal-economische ontwikkeling, armoedebestrijding en milieubescherming meer dan ooit hand in hand gaan. Zoals in het akkoord over Agenda 2030 staat: “Wij kunnen de eerste generatie zijn die erin is geslaagd een einde te maken aan armoede. Tegelijk zijn we wellicht de laatste generatie die nog een kans heeft om de planeet te redden” ... Transparante en efficiënt functionerende instellingen, mensenrechten, de rechtstaat, duurzame en inclusieve groei en internationale solidariteit zullen daarvoor de belangrijkste instrumenten zijn.

De 2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling¹ (2030 ASD), opgebouwd rond de 17 doelstellingen voor duurzame ontwikkeling / duurzame ontwikkelingsdoelstellingen of sustainable development goals (SDG's) en 169 bijhorende targets, werd op 25 september 2015 aangenomen door alle staatshoofden en regeringsleiders. Het wordt ons² kompas voor de volgende 15 jaar. Het is een geïntegreerde, omvattende en ambitieuze agenda; een unieke fusie van de tot dan toe goeddeels afzonderlijke VN-agenda's inzake armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling. Tezelfdertijd wordt de agenda in lijn gebracht met de VN-klimaatagenda. Het is ook een universele agenda: een partnerschap met rechten en plichten voor alle landen waarbij ook niet-statelijke actoren³ zoals kennisinstellingen, de civiele maatschappij, de private sector en zelfs de individuele burger betrokken zijn.

Ook België – via de Premier als gemandateerd vertegenwoordiger van het federale, gemeenschaps- en gewestniveau – onderschreef mee de 2030 ASD. Hiermee werd in de eerste plaats uitvoering gegeven aan wat reeds sinds 2007 als streefdoel opgenomen staat in de Grondwet: *“Bij de uitoefening van hun respectieve bevoegdheden streven de federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten de doelstellingen na van een duurzame ontwikkeling in haar sociale, economische en milieugebonden aspecten, rekening houdend met de solidariteit tussen de generaties.”* (artikel 7bis)

---

1 UN General Assembly - Res. 70/1 - http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1

2 In dit document: We/ons: federale en deelstaatregeringen.

3 In dit document: Actoren: de verschillende entiteiten van de maatschappelijke vijfhoek: burgers en verenigingen (middenveld); overheden; kennisinstellingen; bedrijven en banken (privésector).

Sustainable Development Goals

- 1 Beëindig armoede overal en in al haar vormen
- 2 Beëindig honger, bereik voedselzekerheid en verbeterde voeding en promoot duurzame landbouw
- 3 Verzeker een goede gezondheid en promoot welvaart voor alle leeftijden
- 4 Verzeker gelijke toegang tot kwaliteitsvol onderwijs en bevorder levenslang leren voor iedereen
- 5 Bereik gendergelijkheid en empowerment voor alle vrouwen en meisjes
- 6 Verzeker toegang en duurzaam beheer van water en sanitatie voor iedereen
- 7 Verzeker toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energie voor iedereen
- 8 Bevorder aanhoudende, inclusieve en duurzame economische groei, volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor iedereen
- 9 Bouw veerkrachtige infrastructuur, bevorder inclusieve en duurzame industrialisering en stimuleer innovatie
- 10 Dring ongelijkheid in en tussen landen terug
- 11 Maak steden en menselijke nederzettingen inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam
- 12 Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen
- 13 Neem dringend actie om de klimaatverandering en haar impact te bestrijden
- 14 Behoud en maak duurzaam gebruik van de oceanen, de zeeën en de maritieme hulpbronnen
- 15 Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen, beheer bossen duurzaam, bestrijd woestijnvorming en landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe
- 16 Bevorder vreedzame en inclusieve samenlevingen met het oog op duurzame ontwikkeling, verzekert toegang tot justitie voor iedereen en creëer op alle niveaus doeltreffende, verantwoordelijke en open instellingen
- 17 Versterk de implementatiemiddelen en revitaliseer het wereldwijd partnerschap voor duurzame ontwikkeling

Dit impliceert dat we ons ertoe verbinden om de 2030 ASD ook in België zelf uit te voeren, gedragen door de respectieve engagementen en initiatieven vanuit de betrokken overheden⁴. Eenvoudig wordt dit niet, en *business as usual* is daarbij geen optie. Tegelijkertijd is België – in vergelijking met vele andere landen – niet slecht geplaatst om deze uitdaging op te nemen. We kunnen immers verderbouwen op een lange traditie van engagement inzake duurzame ontwikkeling – zowel van de federale staat als van de gemeenschappen en gewesten. Duurzame Ontwikkelingsstrategieën of hun equivalenten zijn daarbij steeds *als noodzakelijk erkende instrumenten* beschouwd. Dit onder meer omwille van hun meerwaarde in termen van coherentieverzekering, transversaliteit en participatief karakter. Ook de recent door de verschillende regeringen aangenomen langetermijn-visies inzake duurzame ontwikkelingⁱ vormen een erg nuttig referentiekader en beleidsinstrument voor zowel overheid als middenveld.

Tegen die achtergrond mandateerde het Overlegcomité op 22 februari 2016 de in 2013 opgerichte Interministeriële Conferentie Duurzame Ontwikkeling (IMCDO) om bij te dragen tot de uitvoering van de 2030 ASD in België. Eén van haar eerste opdrachten was logischerwijze de uitwerking van een Nationale Strategie voor Duurzame Ontwikkeling (NSDO). We willen daarmee de samenwerking versterken tussen de verschillende beleidsniveaus, in het bijzonder met het oog op de realisatie van de SDG's. Blijvende resultaten zijn hier immers enkel mogelijk wanneer we onze respectieve bevoegdheden overstijgen en de zaken op een omvattende manier benaderen. Tezelfdertijd kunnen

---

⁴ We spreken verder in de tekst over 'de overheid', 'de overheden', de regeringen als alle entiteiten samen: federaal, gewesten en gemeenschappen (federaal en deelstaten).

we zo de kruisverbanden tussen de verschillende sectoren en doelen beter benutten. We verzekeren hiermee eveneens een bredere opname van de aangegane verbintenissen en van de acties die we voeren voor duurzame ontwikkeling op de verschillende bestuursniveaus, gaande van het lokale tot het internationale niveau, langs het gewestelijke, het gemeenschapsniveau, en het federale niveau.

Deze nationale strategie heeft als doel een basis te scheppen voor een coherente aanpak van de beleidslijnen voor duurzame ontwikkeling. Voor België bestaat deze strategie uit een overkoepelende kadertekst en de strategische documenten van de verschillende entiteiten.

De strategische documenten zijn:

- Federaal: Langetermijnvisie, Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling
- Vlaanderen (Vlaams Gewest en Vlaamse Gemeenschap): “Visie2050 – Een langetermijnstrategie voor Vlaanderen”
- Wallonië: 2^e strategie Duurzame ontwikkeling
- Brussels Hoofdstedelijk Gewest: Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling
- Duitstalige Gemeenschap: 2^e Concept van Regionale Ontwikkeling

De kadertekst bestaat uit:

- a) gezamenlijke visie die de gewenste toekomstige situatie voor België beschrijft (deel 2);*
- b) een selectie van prioritaire thema's waarvoor de overheden samen concrete acties zullen uitvoeren (deel 3).*

De gezamenlijke visie (punt a) heeft een gemeenschappelijke basis met gedeelde elementen uit de afzonderlijk vastgelegde langetermijnvisies inzake duurzame ontwikkeling van de verschillende Belgische overheden. Ze hangen nauw samen met de 17 SDG's, zoals aangegeven bij elke paragraaf.

De thema's die gepaard gaan met concrete acties (punt b) worden beschreven in deel 3 van dit document.

---

5 Federaal: [Langetermijnvisie](#), [Federaal Plan DO](#)

Vlaanderen: “Visie2050 – Een langetermijnstrategie voor Vlaanderen”

<http://www.vlaanderen.be/nl/vlaamse-regering/visie-2050-ee-langetermijnstrategie-voor-vlaanderen>

Wallonië: 2^e strategie Duurzame Ontwikkeling:

http://www.wallonie.be/sites/wallonie/files/pages/fichiers/160825_swdd2_sans_annexes.pdf

Brussels Hoofdstedelijk Gewest: <http://www.gpdo.be/>

Duitstalige Gemeenschap: 2^e Concept van [Regionale Ontwikkeling](#)

2. De gezamenlijke visie voor duurzame ontwikkeling.

Wij bevestigen onze vastberadenheid om op lange termijn en op geïntegreerde manier de 17 SDG's na te streven. Wij zijn ervan overtuigd dat die doelstellingen een grote onderlinge samenhang vertonen en dat een verdere geïntegreerde en transversale aanpak nodig is om uiteindelijk tot duurzame ontwikkeling te komen. Wij erkennen tegelijk dat het bereiken van die doelstellingen de actieve deelname vereist van alle actoren in de maatschappij: nationale en subnationale overheden en regeringen, de individuele burger en het middenveld, de kennis-instellingen, de private sector en, in het bijzonder, partnerschappen tussen verschillende of alle van deze actoren.

We baseren ons op het indelend kader van de 2030 ASD (People, Planet, Prosperity, Peace, Partnership) en op de verschillende SDG's voor het formuleren van deze toekomstvisie.

2.1. People – Armoede in al haar vormen uitroeien en sociale cohesie en menselijke ontwikkeling bevorderen

Zowel op nationaal als op internationaal vlak zal elke vorm van armoede uitgeroeid worden. De gezondheidstoestand van onze bevolking zal continu verbeteren en iedereen zal het hoogst mogelijke gezondheidsniveau bereiken. Daarvoor zal het gezondheidszorgsysteem toegankelijke, betaalbare en kwaliteitsvolle zorg aanbieden, ook op het vlak van de geestelijke gezondheid. Dat zorgsysteem dient gericht te zijn op preventie, onder andere door de bevordering van een gezond leefmilieu en een gezonde levenshouding, met inbegrip van voldoende lichaamsbeweging. (SDG's 1, 3)

Iedere persoon in België zal kunnen voorzien in alle behoeften die inherent zijn aan een menswaardig leven, in het bijzonder op het vlak van voeding, huisvesting, mobiliteit, energie, gezondheidszorg en onderwijs, en zal van een volwaardige sociale bescherming genieten. (SDG's 1, 2, 3, 4, 7, 11)

We zullen streven naar volledige tewerkstelling en het doel van waardig werk zal bereikt zijn voor iedere werknemer. Daarbij zullen extra inspanningen geleverd worden om eerst en effectief de meest kwetsbare leden van de samenleving te bereiken. Door in te zetten op een activerend arbeidsmarktbeleid zal de arbeidsmarktpositie gevoelig verbeteren voor jongeren, langdurig werkzoekenden, 55-plussers en personen met een migratieachtergrond. De doelstelling is het streven naar een evenredige arbeidsdeelname van alle bevolkingsgroepen op de arbeidsmarkt. (SDG's 2, 3, 4, 8, 10, 11)

Iedereen zal voldoende kansen krijgen tot continue zelfontplooiing via onder meer onderwijs. Zo kan iedereen beschikken over de vaardigheden, attitudes en kennis die noodzakelijk zijn om persoonlijke en professionele doelstellingen te verwezenlijken en om deel te nemen aan de samenleving. Deze samenleving kenmerkt zich door een sterke sociale cohesie. Ieder vindt er zijn plaats, mede op basis van de eigen talenten en competenties. De universele toegang tot kwaliteitsvol onderwijs op alle niveaus, met een voldoende uitgebreid en divers aanbod, afgestemd op de actuele en toekomstige ontwikkelingen van de samenleving, vormt een essentiële voorwaarde voor duurzame ontwikkeling. (SDG's 4, 8, 10, 11)

Ook de toegang tot cultuur zal voor iedereen gegarandeerd zijn. Dit zal bijdragen aan de evolutie van de samenleving richting duurzame ontwikkeling, onder meer door via de diverse media de burgers bewust te maken van de uitdagingen waarvoor de samenleving zich geplaatst ziet en door in een context van universele mensenrechten culturele diversiteit te bevorderen en die te erkennen als gemeenschappelijk erfgoed van de mensheid. (SDG's 4, 8, 11)

Op elk gebied van de menselijke ontwikkeling zullen de ongelijkheden verminderen en elke directe of indirecte vorm van discriminatie zal verdwenen zijn. Daarbij wordt aan iedereen gelijke kansen geboden, ongeacht hun sociale toestand, geslacht, seksuele geaardheid, handicap of gezondheidstoestand, etnische afkomst of nationaliteit, ras of huidskleur, geloof of levensbeschouwing, woonplaats of leeftijd. (SDG's 4, 10)

De genderdimensie verdient hier bijzondere vermelding. (SDG 5)

2.2. Planet – Het natuurlijk kapitaal beschermen, behouden en verbeteren

De bevolking zal beschermd worden tegen negatieve druk en milieugerelateerde risico's voor gezondheid en welzijn en elk individu zal kunnen genieten van een kwaliteitsvol leefmilieu. Iedereen wordt ook gestimuleerd om zijn eigen aandeel in deze globale verantwoordelijkheid actief op te nemen. (SDG's 3, 12, 15)

De mondiale doelstelling om de stijging van de gemiddelde temperatuur op aarde te beperken tot ruim onder 2 °C boven het pre-industriële niveau wordt gehaald, waarbij inspanningen worden geleverd om de temperatuurstijging tot 1,5 °C boven het pre-industriële niveau te beperken. Hiervoor zullen we onze broeikasgasuitstoot zeer significant terugdringen, overeenkomstig de Europese doelstelling om deze met minstens 80 tot 95% terug te dringen tegen 2050 in vergelijking met de in 1990 bereikte niveaus. We zullen een transitie doormaken naar een koolstofarme maatschappij. Tegelijkertijd zal ons land zich door het verbeteren van het adaptatievermogen, het versterken van de weerstand tegen klimaatverandering en het verminderen van de kwetsbaarheid voor klimaatverandering ook voorbereiden om nu reeds het hoofd te bieden aan de rechtstreekse en onrechtstreekse gevolgen van de klimaatverandering bij ons en in de rest van de wereld. (SDG's 7, 13)

Het percentage biodiversiteitsverlies in eigen land en op internationaal vlak zal gevoelig teruggedrongen worden. We doen dit door de biodiversiteit in stand te houden en te herstellen, het duurzaam gebruik ervan te bevorderen⁶ en een rechtvaardige verdeling van voordelen uit de exploitatie van genetische rijkdommen te waarborgen. De vervuiling van de zee wordt voorkomen en rondrijvend afval wordt teruggedrongen. We versterken de veerkracht van de ecosystemen en erkennen hun intrinsieke waarde. De goederen en de diensten die de ecosystemen leveren zullen hersteld, gevaloriseerd en omzichtig gebruikt worden. We willen de illegale handel in uitheemse diersoorten en de verspreiding van invasieve exoten tegengaan⁷. (SDG's 14, 15)

Alle natuurlijke rijkdommen, gaande van grondstoffen, water, lucht, bodem en ruimte - met inbegrip van de bestemming van die ruimte - tot energie zullen duurzaam beheerd worden. De hoeveelheid verbruikte niet-hernieuwbare grondstoffen zal significant verminderd zijn, en dit verbruik zal er pas zijn als er geen redelijkerwijs haalbaar alternatief voorhanden is. De hernieuwbare grondstoffen zullen geproduceerd en gebruikt worden zonder de capaciteit van de toekomstige generaties in het gedrang te brengen. Dit onder meer door het veralgemenen van een circulaire economie-model. We vermijden voedselverlies, stimuleren korte keten en lokale afkomst van grondstoffen. (SDG's 9, 12)

De uitstoot van vervuilende stoffen zoals stikstofoxides, fijn stof, persistente organische vervuilende stoffen, zware metalen, nitraten, fosfaten en endocriene verstoorders zal teruggedrongen worden opdat de vervuiling van water, lucht en bodem geen significant direct of indirect effect meer heeft op de gezondheid of het leefmilieu. (SDG's 3, 6, 12, 14)

---

⁶ Dit inclusief duurzame handel in endogene en exogene soorten.

⁷ Conventie van de biodiversiteit

2.3. Prosperity – Een economie bevorderen die een hoog welzijnsniveau voor iedereen verzekert

Een performante en veerkrachtige economie waarin de ecologische grenzen, mensenrechten en sociale rechten worden gerespecteerd is belangrijk om op lange termijn een hoog welvaarts- en welzijnsniveau voor iedereen te waarborgen.

Zoals vastgelegd is in de 2030 ASD, verbinden wij ons ertoe samen te werken voor een rechtvaardige en inclusieve economie, die koolstofarm is en zo zuinig mogelijk omspringt met natuurlijke rijkdommen, die de planetaire grenzen eerbiedigt en die tezelfdertijd alle leden, inclusief de meest kwetsbare, van de huidige en toekomstige generaties welzijn en voorspoed brengt.

De economische ontwikkeling zal gebaseerd zijn op duurzame consumptie- en productiepatronen en hoge sociale en ecologische normen, in het bijzonder:

- De voeding zal grotendeels afkomstig zijn van korte ketens en geproduceerd worden door een inclusief, eerlijk agrovoedingssysteem dat respect toont voor mens en milieu en zijn plaats inneemt binnen een gemondialiseerde economie terwijl het tegelijk is gebaseerd op het principe van voedselsoevereiniteit. Ook de voedselconsumptiewijzen zullen veranderd zijn: ze zullen gezonder en diverser zijn en de voedingswaarde zal hoog zijn. (SDG's 2, 3, 12)
- Voor de woningen zal met bouw- of renovatiemethoden worden gewerkt die een minimale negatieve impact op het milieu en op de menselijke gezondheid hebben. Ze worden op verantwoorde wijze door de bewoners onderhouden, met respect voor het milieu, en bevinden zich in omgevingen met een hoge levenskwaliteit. (SDG's 3, 11, 12)
- De vervoersmiddelen worden zodanig georganiseerd dat het gebruik van zachte vervoerswijzen en collectief vervoer wordt aangemoedigd en vereenvoudigd, zodat die zeer breed zullen worden gebruikt. De veiligheidsvoorwaarden voor de gebruikers zijn gemaximaliseerd. (SDG's 3, 11)

De economie zal worden gekenmerkt door maximale werkgelegenheid, waardige arbeidsomstandigheden en verminderde ongelijkheid, waaronder een evenredige verdeling van onbetaalde zorg- en huishoudelijke taken. Niet alleen binnen België maar ook met andere landen voeren we eerlijke handel. (SDG's 5, 8, 12)

Om deze transitie naar duurzame ontwikkeling progressief te realiseren, zullen de consumptie- en productiepatronen moeten veranderen. De prijzen van goederen en diensten zullen tijdens hun hele levenscyclus zo goed mogelijk rekening houden met de externe sociale en ecologische effecten die ze hebben. Diezelfde levenscyclus zal verlengd worden door hogere kwaliteitseisen, hergebruik en totale recyclage. Verder wordt waar mogelijk de nodige technologische en sociale innovatie en infrastructuur - bijvoorbeeld via digitalisering - ontwikkeld en ingezet ten dienste van de vermelde doelstellingen. Tenslotte gaat ook voldoende aandacht naar de ontwikkeling van hernieuwbare energiebronnen, die voor iedereen toegankelijk moeten zijn. (SDG 7, 8, 12)

2.4. Peace – Via een slagkrachtige overheid de kansen op een vreedvolle duurzame ontwikkeling bevorderen

We zijn vastberaden om vreedzame, rechtvaardige en inclusieve maatschappijen op te bouwen, die vrij zijn van angst en geweld. Er kan geen duurzame ontwikkeling zijn zonder vrede en er kan ook geen vrede zijn zonder duurzame ontwikkeling.

België gaat voor efficiënt en complementair werkende overheden. De inclusieve en transparante besluitvorming, die op elk niveau op een brede participatieve manier gebeurt, draagt bij tot duurzame ontwikkeling. De rol van de overheid is meervoudig: regulator, motivator en sterke partner die initiatieven van onderaf stimuleert en faciliteert, zolang deze gekaderd zijn in de gemeenschappelijke SDG's of niet ingaan tegen de geest van deze ondeelbare doelstellingen.

We bouwen een vreedzame, rechtvaardige en inclusieve maatschappij op die gelijke toegang biedt tot gerechtigheid en die gebaseerd is op respect voor de mensenrechten en voor menselijke waardigheid, op een doeltreffende rechtstaat, op de principes van non-discriminatie, op goed bestuur voor alle niveaus; en op transparante, doeltreffende en verantwoordelijke instellingen. De Belgische overheden nemen een proactieve rol op bij het nastreven van de langetermijndoelstellingen en laten hun beleid regelmatig evalueren, hetgeen de afzonderlijke en gezamenlijke verantwoordingsplicht illustreert.

We verbinden ons ertoe in België het respect voor de rechtsstaat en de fundamentele vrijheden voor iedereen te garanderen, met inbegrip van de toegang tot de rechter, en deze beginselen wereldwijd uit te dragen. (SDG 16)

2.5. Partnership – Engagement en responsabilisering van alle actoren

De daadwerkelijke verwezenlijking van deze langetermijndoelstellingen hangt grotendeels af van de graad van engagement en de werkelijke deelname van alle maatschappelijke actoren. Zij moeten als partners samenwerken aan “de toekomst die wij willen voor de huidige en toekomstige generaties” (Rio+20, §13). We zullen acties ondersteunen die door actoren in partnerschap zijn opgezet om de SDG's na te streven.

Daarbij passen wij het beginsel van raadpleging⁸ en deelname van de verschillende actoren vóór het nemen van strategische beslissingen inzake duurzame ontwikkeling toe. We garanderen de toegang van de burger tot de nodige informatie om dat recht uit te oefenen. In het bijzonder zien we erop toe dat de meest kwetsbare groepen niet uitgesloten worden van volwaardige deelname aan de samenleving. Wij moedigen elke organisatie aan om haar verantwoordelijkheid op te nemen door de principes van duurzame ontwikkeling stelselmatig en met een stijgend ambitieniveau mee te nemen in eigen beslissingen, strategieën en acties.

We zetten alle burgers ertoe aan om het eigen gedrag aan te passen naar een gezondere en duurzamere levensstijl ten voordele van zichzelf en hun sociale en natuurlijke omgeving. We moedigen ze ook aan om als consumenten duurzame consumptie- en productiepatronen te bevorderen.

Tenslotte verbinden wij er ons als overheden toe om de principes van duurzame ontwikkeling coherent toe te passen in onze strategieën, ons beleid, en onze activiteiten. Wij zullen tevens de lokale overheden blijven aanmoedigen en ondersteunen om dezelfde verantwoordelijkheidszin aan de dag te leggen. (SDG 17)

---

⁸ Volgens het Beginsel 10 van de verklaring van Rio 1992 en het UNECE Verdrag van Aarhus

3. Van visie naar actie

Voor het behalen van deze langetermijndoelstellingen willen we het transitieproces aanmoedigen, ondersteunen, begeleiden en versnellen. Daarbij erkennen we de absolute noodzaak van de nauwe betrokkenheid van de verschillende actoren binnen de samenleving om deze transitie alle kansen op slagen te geven. We zullen het opzetten van multi-actorpartnerschappen dan ook actief ondersteunen. Op elk beleidsniveau bestaat er reeds een reeks initiatieven om in het kader van de respectieve bevoegdheden een duurzame ontwikkeling te promoten. Hiervoor zijn in het bijzonder strategieën voor duurzame ontwikkeling of langetermijnvisies ontwikkeld die een kader geven aan het duurzame ontwikkelingsbeleid en aan de initiatieven vanuit de burgermaatschappij en vanuit de privésector. Daarnaast zijn er ook een reeks sectorinitiatieven die bijdragen aan deze transitie naar een duurzame ontwikkeling.

Aanvullend op de acties die de verschillende overheden voorzien om de SDG's te bereiken, heeft de IMCDO via deze nationale strategie de volgende zes samenwerkingswerven geïdentificeerd voor de komende twee jaar. Deze gaan over materies waarvoor de bestaande samenwerking op nationaal niveau bestendig dient te worden of een sterkere samenwerking wenselijk is om zo meer doeltreffend te kunnen zijn binnen de overheden en naar andere belanghebbende partijen toe. Ze hebben ook te maken met de ontwikkeling van instrumenten om de activiteiten van verschillende actoren, waaronder de publieke diensten en de burgermaatschappij, te stimuleren en te begeleiden naar duurzame ontwikkeling.

De samenwerkingswerven in dit deel zoeken verbinding met bestaande initiatieven en zijn te situeren binnen de verantwoordelijkheden van de respectieve entiteiten. In functie van de komende analyses kunnen door de verschillende overheden nieuwe prioritaire acties worden gedefinieerd.

3.1. Bewustmaking rond de SDG's

Het behalen van de SDG's hangt onlosmakelijk samen met de actieve betrokkenheid van overheden, maar ook van alle spelers uit de burgermaatschappij en de privésector. Om die bewustmaking en de organisatie van concrete acties te bevorderen, hebben we de verantwoordelijkheid om zowel binnen onze eigen entiteiten als daarbuiten, in onderling overleg, bewustmakingsacties te voeren. In het bijzonder waken we erover om Educatie voor Duurzame Ontwikkeling (EDO) en het gebruik van instrumenten die de aanname van duurzaam gedrag promoten te versterken. Concrete acties:

- De IMCDO laat de verschillende communicatie- en bewustmakingsacties van de federale en deelstaatregeringen in kaart brengen om te onderzoeken op welke manier die acties op een coherente wijze bijdragen tot de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen.
- De IMCDO laat een studie uitvoeren om na te gaan welke bijkomende gemeenschappelijke acties voor de afgebakende doelgroepen kunnen worden gelanceerd.
- De IMCDO zorgt twee keer per legislatuur voor de organisatie van een evenement over de uitvoering van de doelstellingen voor duurzame ontwikkeling in België, waarbij zoveel mogelijk belanghebbenden betrokken worden. Gedurende deze legislatuur, zou het eerste evenement vóór het HLPF 2017 plaatsvinden en het tweede in het eerste trimester van 2019.
- De IMCDO faciliteert of volgt bepaalde acties die uit het evenement voortvloeien op indien nodig, d.i. vooral doorgeef functie naar andere overheidsentiteiten die binnen de Agenda 2030 werken.

3.2. Voortgang, opvolging & evaluatie van de SDG's

Aanrekenbaarheid en transparantie zijn belangrijke karakteristieken binnen de 2030ASD. Lidstaten hebben zich geëngageerd om werk te maken van een systematische opvolging en evaluatie via een robuust, vrijwillig, doeltreffend, participatief, transparant en geïntegreerd opvolgings- en evaluatiekader op nationaal, regionaal en mondiaal niveau. Dit kader moet de verantwoordingsplicht naar de eigen burgers, de uitwisseling van beste praktijken en wederzijdse leerprocessen concreet vormgeven.

Lidstaten worden bovendien aangemoedigd om zelf ook op regelmatige basis evaluaties uit te voeren van de voortgang op nationaal en sub-nationaal niveau. Deze dienen inclusief te zijn, waarbij dus de bijdragen van het middenveld, de private sector en andere belanghebbenden integraal meegenomen worden.

Concrete acties:

- De IMCDO laat een uitvoerig voortgangsrapport opmaken over de tenuitvoerlegging van de SDG's in België, met een frequentie van twee keer per legislatuur.

Gedurende de huidige legislatuur, zou het eerste voortgangsrapport in 2017 opgemaakt worden, daarmee bijdragend tot de voorbereiding van een mogelijke Belgische national voluntary review tijdens het HLPF 2017. Het tweede voortgangsrapport zou volgen in het eerste trimester van 2019. Dit rapport zal tot stand komen rekening houdend met inputs van de respectieve entiteiten en zal rekening houden met informatie van het middenveld, de privésector en kennisinstellingen. Het zal gebruik maken van de globale en regionale SDG-indicatoren (UNSTAT, Eurostat), alsook van landenreviews (met name door de OESO). Doel van dit rapport is om gezamenlijk de Belgische voortgang tot het bereiken van de SDG's in België in kaart te brengen, hiaten te identificeren, en aanbevelingen tot bijsturing en/of prioritering te formuleren.

Modaliteiten & specificaties voor dergelijk rapport zijn als volgt:

Delen van het rapport
Beschrijving van de nationale strategie voor duurzame ontwikkeling en van de belangrijkste transversale strategieën, plannen of visies die de federale regering en de deelstaatregeringen goedkeuren om bij te dragen aan het halen van de doelstellingen voor duurzame ontwikkeling.
Beschrijving van de vooruitgang die België boekte met behulp van een selectie indicatoren uit de lijst van indicatoren van UNSTAT om de doelstellingen voor duurzame ontwikkeling te volgen.
Beschrijving van de thematisch binnen de sectororganen ondernomen stappen voor nationaal overleg om bij te dragen aan het bereiken van de hun aanbelangende doelstellingen voor duurzame ontwikkeling.
Beschrijving van enkele goede praktijken binnen de federale overheid en de overheden van de deelstaten.
Beschrijving van de acties van de burgermaatschappij en van de privésector om aan de SDG's bij te dragen.

- De IMCDO verzamelt in samenwerking met andere relevante Belgische netwerken en overlegplatforms informatie in functie van het formuleren van beleidsadviezen voor de tenuitvoerlegging van de SDG's in België, hetgeen tevens kan dienen als bijdrage tot de Belgische inbreng in de multilaterale en EU- voortgangsrapportering (*inter alia* HLPF). Dit zal in eerste instantie gebeuren door gebruik te maken van de informatie die gevat werd in het bovengenoemde voortgangsrapport.

3.3. Duurzame overheidsopdrachten

Overheidsopdrachten zijn een essentiële hefboom van overheden om duurzame productie en consumptie te stimuleren. Door een grondige analyse van de behoeften, door milieu-, sociale, ethische en innoverende clausules op te nemen en door de totale levenscyclus in rekening te nemen, kunnen overheden hun overheidsopdrachten duurzamer maken. Deze voorbeeldfunctie kan overheden, bedrijven en organisaties aanmoedigen tot een duurzame aankooppolitiek. Bovendien komt deze actie overeen met een programma van het *10 year framework programme* (10YFP) rond duurzame consumptie- en productiepatronen⁹.

De verschillende overheden hebben talrijke instrumenten ontwikkeld om hun aankoopdiensten daarbij te ondersteunen. Ze houden elkaar op de hoogte van hun werkzaamheden en maken hieromtrent werkafspraken via de technische werkgroepen « duurzame overheidsopdrachten » van de IMCDO en de Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (ICDO). Deze afspraken worden samengebracht en regelmatig geactualiseerd in een gemeenschappelijke planningsnota.

Concrete acties:

- Bijdragen tot de standpuntbepaling en coördinatie van het beleid duurzame overheidsopdrachten voor het Europese en internationaal niveau.
- Gezamenlijk ontwikkelen van criteria en praktische instrumenten voor duurzame overheidsopdrachten;
- Informeren en sensibiliseren van de aankopers over de gedeelde beleids- en praktische informatie rond duurzame overheidsopdrachten bij de diverse overheden;
- De werkzaamheden verderzetten om een monitoringssysteem te ontwikkelen voor duurzame overheidsopdrachten op nationaal niveau in het kader van e-procurement.

3.4. Duurzaam wonen en bouwen

Omdat gebouwen een erg lange levensduur hebben en er zowel bij het bouwen als bij het gebruik ervan vele verschillende duurzaamheidsthema's samenkomen, is 'wonen en bouwen' bij uitstek een actiethema voor een nationale strategie voor duurzame ontwikkeling.

De private sector (ontwikkelaars, aannemers, architecten,...) is actief in heel België. Mede daarom, en op vraag van de sector, zijn de gewesten begonnen om hun afwegingskaders over duurzaam bouwen meer gezamenlijk te ontwikkelen. Evenwel moet hier nog ruimte zijn voor gewesteigen accenten. Om deze maatstaven of duurzaamheidsmeters te faciliteren, wordt er een gezamenlijke organisatie opgericht waarin zowel publieke als private stakeholders samen komen. Hierbij wordt de World Green Building Council als voorbeeld genomen. Er is eveneens overleg en afstemming met de federale overheid, die

---

⁹ Dezelfde opmerking geldt voor acties 3.4 en 3.5. Zie <http://www.unep.org/10yfp/>

instaat voor het kader rond de milieu-informatie voor de bouwproducten die gebruikt zal worden bij de evaluatie op gebouwniveau.

We willen het overleg rond dit actiethema versterken. Voor de komende periode denken we aan een focus op het wijkniveau, de meer sociale aspecten van het wonen (inclusief, flexibel en innovatief wonen). Hierin zullen de gewesten elkaar ook meer intensief informeren en wellicht later ook meer samen optreden.

Concrete acties:

- Afwerken van de evaluatietool voor publieke bouwheren, projectontwikkelaars, aannemers, materialenproducenten rond de milieuprestaties van materialen en gebouwelementen, alsook het beheer en de actualisatie ervan organiseren.
- Een voorstel doen rond het gemeenschappelijk beheer van het B-Referentieel, een afwegingskader voor duurzame kantoren en duurzame woningen.
- Een periodiek overleg (drie maal per jaar) organiseren tussen de verschillende entiteiten over de ontwikkelingen omtrent duurzaam wonen en bouwen.

3.5. Duurzame voeding

Het promoten van een duurzame voedingswijze brengt uitdagingen op zowel milieu-, economisch en sociaal (hierbinnen ook gezondheids-) vlak met zich mee, en dit zowel op lokaal als op globaal niveau. Om een antwoord te bieden op deze uitdagingen, moet vanuit een systeembenadering op zoek gegaan worden naar geïntegreerde oplossingen, innovatieve waardenketens en systeeminnovaties in het voedselsysteem. Hierbij ligt de focus op de relatie tussen voeding en duurzaamheid. Daarom is er nood aan een ander productie- en consumptiepatroon.

Een wijziging in de voedingswijze is dus nodig. Dit kunnen we stimuleren door de voedingsgewoonten en het voedingsaanbod aan te passen. De systeembenadering moet ook leiden tot een kleinere ecologische voetafdruk van de productie, verwerking, handel/distributie en consumptie van voedsel.

Verschillende pistes moeten gevolgd worden: het sluiten van kringlopen, het vermijden van voedselverliezen, het verzekeren van een multifunctioneel gebruik van de ruimte, het verminderen van onze afhankelijkheid van grondstoffen, het ontwikkelen van alternatieve vormen van proteïnen, het verhogen van de efficiëntie van de verschillende schakels van de keten, maar ook het met alle actoren in de voedselketen waken over correcte prijzen en waardige arbeidsomstandigheden.

In haar advies van 2010 stelt de FRDO de ontwikkeling voor van een lange termijnvisie over hoe een duurzaam voedingssysteem er uit moet zien. De FRDO vraagt hierbij om een nationaal, beleidsoverschrijdend platform op te zetten om de transitie naar een duurzaam voedingssysteem te begeleiden. De manier waarop voedsel geproduceerd, verwerkt, verhandeld en geconsumeerd wordt, dient te worden geanalyseerd, geëvalueerd vanuit nieuwe gezichtshoeken en zij moet evolueren. Deze transitie verwezenlijken, vereist een inspanning van alle actoren met inbegrip van een verandering van ons gedragspatroon, van onze eetgewoonten.

Concrete acties:

- De organisatie van een nationaal overlegplatform over duurzame voeding die zal waken over de coherentie van de maatregelen die op de verschillende beleidsniveaus genomen worden om zo een duurzaam voedingssysteem te bereiken.
- Deze samenwerking kan binnen het EU en internationale kader initiatieven nemen waarbij in de nodige ondersteuning van bedrijven en NGO's wordt voorzien. Op EU en internationaal niveau bijdragen aan het streven naar meer coherentie en aan de uitwerking van maatregelen voor een duurzaam voedingssysteem wereldwijd.

3.6. Financiële en niet-financiële instrumenten voor duurzame ontwikkeling ¹⁰

Niet alleen overheidsinstellingen, maar ook de andere actoren werken al aan duurzame ontwikkeling. De Werkgroep NSDD van de IMCDO wil dit werk opvolgen/afstemmen/coördineren. Dit kan via volgende fases gebeuren:

1. Identificatie- en afbakeningsfase

- Identificatie van de financiële en niet-financiële instrumenten (of de combinatie van deze instrumenten) die door de overheidsdiensten worden gebruikt om het maatschappelijk middenveld en de privésector aan te moedigen tot een transitie naar een duurzame ontwikkeling.
- Identificatie van de financiële en niet-financiële hulpmiddelen die door andere overheidsdiensten kunnen worden gebruikt om een duurzame ontwikkeling te bevorderen.
- Analyse, aan de hand van de literatuur, van experimenten in het buitenland om andere innovatieve instrumenten en hulpmiddelen te identificeren.
- Afbakening en bepaling van de hulpmiddelen die het mogelijk maken de principes van duurzame ontwikkeling te implementeren.

2. Analyse- en structureringsfase

- Analyse van de sterke en zwakke punten van de geïdentificeerde instrumenten
- Structurering van de innovatieve instrumenten en hulpmiddelen, bijvoorbeeld per type begunstigde of per type instrumenten of per overgangsfase of per thema. (In dit opzicht vertonen enkele thema's een bijzonder gunstig samenwerkingspotentieel, zoals huisvesting, voeding, mobiliteit, productie van duurzame energie, duurzame productie- en consumptiewijzen, governance, sociale samenhang en onderwijs.)
- Ontwikkeling van een toolkit voor alle overheidsdiensten.

3. Exploitatiefase en verspreiding van de hulpmiddelen

- Versterking van de complementariteit en doeltreffendheid in het beheer van de financiële en niet-financiële instrumenten die bestemd zijn voor het maatschappelijk middenveld.
- Communicatie over de toolkit voor de transitie naar andere overheidsdiensten en verspreiding van goede praktijken.
- Toepassing van deze hulpmiddelen in het kader van de strategieën voor duurzame ontwikkeling en instelling van samenwerkingen/partnerschappen met andere overheidsdiensten die verantwoordelijk zijn voor thematisch beleid.

---

¹⁰ Dit is de tekst zoals in 2014 opgemaakt.